

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Radek Martinek

**STAVOVSKÝ ŠAT KATOLICKÉHO KNĚŽSTVA
A JEHO ZOBRAZENÍ VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ.
HISTORIE - PROMĚNY - VÝZNAM**

ESTATE DRESS OF THE CATHOLIC PRIESTHOOD
AND ITS IMAGE IN THE VISUAL ARTS.
HISTORY - CHANGES - MEANING

Autoreferát disertační práce

Praha

2013

Úvod

„Zevnějšek často prozrazuje, co je uvnitř,“ prohlásil koncem 15. století věhlasný italský diplomat Baldassare Castiglione († 1529) na vévodském dvoře v Urbinu, čímž jednoduše shrnul, jaký význam měla *řeč těla a oblékání* pro renesanční společnost své doby. Skutečnost *oddělení* kléru od většinové společnosti (slovy Tridentského sněmu „*segregatus a populo*“) je spojena se zesílenou nutností vnitřního řádu a hierarchické podřízenosti nezbytné k dosažení organizační životaschopnosti, která je navenek jasně a čitelně sdělována prostřednictvím srozumitelného vizuálního řádu v oblékání a způsobu chování. Studium proměn tvaru oděvu a jeho zdobení je z dnešního pohledu doménou hlavně etnografie a dějin výtvarného umění v rámci studia proměn životního stylu. Ukázkovým příkladem může být právě problematika *církevního odívání*, protože je nevšedním studijním materiálem s velice rozmanitou výpovědní hodnotou. Církev jako společenská instituce se v západním světě vyznačuje prokazatelně nejdelší historickou kontinuitou a její kořeny ji spojují s nejstaršími kulturami světa. Zcela specifickou skupinou je všední civilní oděv křesťanských služebníků kultu, vlastně *mimoliturgický* či *stavovský oděv duchovních*. Je to on, který díky důrazu na zcela specifickou vizualitu vyjadřuje nadosobní poslání jedince, a tak se stává jasným a viditelným znamením zasvěcení srozumitelným běžnému člověku. Rovina demonstrující odlišnosti, ať už dočasné či trvalé, je jasným projevem hierarchického principu v lidském odívání, svědectvím o funkční přítomnosti náboženských norem v životě společnosti.

Badatelský zájem vyvolal kněžský stavovský oděv krátce před svoláním přelomového Druhého vatikánského koncilu (1962–1965), kdy bylo už zcela zřejmé, že v rámci *aggiornamenta* bude potřeba řádně změnit vizuální tvář církevních obřadů i samotných duchovních, aby, oproštěna od starých a v dnešní době už neúčinných symbolů, lépe hovořila k modernímu člověku. Výjimečnou práci na toto téma předložil francouzský kanonista Louis Trichet, jehož dílo (1986) je dosud jediným moderním zpracováním dějin kněžského stavovského oděvu s podrobnými právními sondami do usnesení diecézních synod francouzské středověké a novověké církve. Další hlubokou právníkou studii s významnými kulturně-sociologickými přesahy je výjimečné dílo mladého italského kněze Michele De Santi (2004), jež reflektuje především disciplinární církevní učení po vydání Kodexu kanonického práva v roce 1917.

Cíl práce

Hlavním cílem disertační práce bylo vytvořit syntézu písemných a literárních pramenů dotýkajících se disciplinární nauky katolické církve o stavovském oděvu sekulárního kněžstva a porovnat je s dochovaným obrazovým fondem od raného středověku až po současnost. Toto téma nebylo dosud v takové šíři ve světovém odborném tisku reflektováno.

Metodika bádání

Zpracování tématu vychází svou koncepcí z obdobně řešených prací týkajících se dějin stavovského odívání (např. vojenského), kde kromě vlastního syntetického textu má stejný význam slovníček vybraných oděvních součástí a obrazová příloha s komentovaným doprovodem vztahujícím se k příslušným oděvním reáliím.

Je jen přirozené, že v případě stavovského odění křesťanských služebníků kultu čili nositelů náboženské autority ve společnosti jsou prvotním pramenem především náboženské texty. Od raného středověku je otázka kněžské identity stále palčivější, protože do ní zasahuje a razantně ji ovlivňuje stále silnější mnišský proud, i když ve své podstatě jde o dva různé způsoby následování Krista. Duchovní texty mnišských autorit mají v sobě zcela zřetelné důrazy na asketický, tedy na světě nezávislý rozměr takového následování (Jan Cassianus, Benedikt z Nursie, Řehoř Veliký, Bernard z Clairvaux), který se pevně prosadí až v okamžiku zavedení celibátního způsobu prožívání kněžské služby ve vrcholném středověku. Pokyny disciplinárního charakteru jsou obsaženy nejenom v mysticky zbarvených traktátech o kněžské službě nebo bohoslužbě, ale stále častěji i ve sbírkách právních norem prosazených na místních synodách i celocírkevních koncilech. Rychlý rozvoj knihtisku způsobuje snadnější výměnu informací i mezi vzdálenými místy a z církevního hlediska umožňuje postupné prosazování právnických norem na větších územních celcích. K souborům právnických ustanovení přistupují i první v podstatě historické práce obvykle komentující nějakou nově zavedenou zvyklost či naopak disciplinární zákaz nebo omezení

V rámci široké ikonografické základny existuje i zcela osobitá skupina obrazových pramenů, které na své pravé objevení teprve čekají. Jde o bohatý obrazový fond dochovaný v církevních sbírkách, hlavně portrétní galerie nižšího duchovenstva. Od poloviny 19. století nemůžeme opominout ani fotografické doklady.

Obsah a struktura disertační práce

I. Úvod (Metodologický kontext: Oděv a jeho symbolická role v církvi; Prameny a literatura; Obrazové a hmotné prameny)

II. Východiska: Na okraj teologie šatu (Nahota, lidské tělo a oděv v Písmu; „Znovuoblékání“ Adama; Oblékání lidství; Lidské tělo, tělesnost a oděv u prvních křesťanů a církevních Otců; Antický pohled na tělesnost člověka; Tělesnost a symbolika šatů u apoštola Pavla z Tarsu; První disciplinární odlišnosti křesťanů; Nahota těla a oděv u církevních Otců)

III. Dar služby (Nová důstojnost; Askeze a kázeň v raném novověku; Svět askeze; Šat pokání; Pokušení barevnosti; Šíření císařských způsobů; Barevnost barbarského světa; Franská barevnost; Svět mnichů; Benedikt a benediktini; Tonzura jako znamení zasvěcení; Svět kleriků)

IV. Barvy bojující církve (Rodí se *třetí stav*; Nové reformní zásady; Insignie duchovní srchovanosti; Mnišská *nebarevnost*; Boj o *mnišskou* čern; Nebezpečná barevnost; Boj o investituru; Barvy gregoriánské reformy; Barvy duchovní moci; Regnum et sacerdotium; Boj o insignie; Tiára a papežský majestát; Počátky kardinálského purpuru; Pokušení moci)

V. Papežství ve vleku dvorské kultury (Avignonské extravagance; Oděv kněžstva; Oděv hierarchie; Kritiky a zákazy; Causa reformationis; Renesanční církev (1447–1589); Oděv papeže a hierarchie; „*Porporati*“; Reforma kurie (1514); Renesanční rafinovanosti v „kněžské módě“; Přichází černá; Luxusní čern; Barva reformace)

VI. Radikalita koncilu (*Segregatus a populo*: Tridentský koncil a reforma kléru; Milánská reforma (1564–1584); Římská reforma (1589–1591); Sutana (1624); Kněžský stav; Trident podle Francie (kněžský talár a Francie 17. století); *Nosivali se přemnoží po světsku* – situace za Alpami; Preláti; Navzdory Tridentu: voják; Navzdory Tridentu: dvořan; Francie; Německo a střední Evropa; Navzdory Tridentu: *krásný* abbé)

VII. Mezi církví a státem (Místo reformy revoluce; Zlom: Francouzská revoluce; První ohlasy: sekularizace v Německu (1803); Pod dohledem státu; Kněžský úřednický oděv „*à la française*“; Kněžský stav; Viditelná katolicita a ultramontanismus ve Francii; Zlatý věk farářů; Preláti; *Abito piano* (1851); Noví preláti; Nová katolicita; Kněžský talár jako znamení; Národní koleje v Římě; Na řadu přichází *kolárek*; *Manifestační* katolicita)

VIII. Kněžský oděv ve 20. století (Sutana a sekularizace; Válečné zkušenosti; Sutana a moderna; K reformám Druhého vatikánského koncilu; Sutana nebo clergyman?)

Závěr (Slovníček vybraných oděvních součástí; Literatura; Seznam vyobrazení)

Teoretický a praktický přínos práce

Předkládaná práce je příkladem interdisciplinárního studia na hranici teologických disciplín (biblická teologie, dějiny spirituality, sakramentální teologie), religionistiky (kontext v rámci ostatních monoteistických náboženství), kulturní sociologie (oděv jako vizuální symbol), obecných církevních dějin a dějin kanonického práva a ve stejné míře i disciplín uměleckohistorických (proměny životního stylu, dějin malířství a sochařství, kulturní historie), s přesahem i do praktického znanectví např. textilních materiálů, tkalcovských a barvířských technologií apod.

Anotace

Oděv, jeho podoba, barevnost, způsob používání apod. hraje bezesporu nejvýznamnější úlohu v procesu lidské neverbální komunikace. Jeho používání souvisí s prožíváním příslušných kulturních vzorců. Jejich užití nebo naopak „čtení“ činí člověk zcela podvědomě, protože dobře

postihují to, co by jinak jen obtížně vyjadřoval slovy. Zcela zvláštní systém významů a výpovědí oděvu charakterizuje oděv náboženských představitelů, v našich kulturních souvislostech hlavně představitelů katolické církve. Z hlediska současného překotně se rozvíjejícího badatelského zájmu o dějiny odívání (ať už podle období, profesních skupin nebo geografických oblastí) stojí stavovské odívání křesťanského kněžstva poněkud stranou. Je to způsobeno i tím, že tvoří v rámci celkových dějin odívání značně specifickou skupinu vyznačující se nepřetržitou kontinuitou, bohatou symbolikou stvrzenou církevními předpisy, ale i místní tradicí. Katolická církev chápe kněžství jako samostatnou svátost. Toto učení má hlubokou tradici a teologické zakotvení v biblickém učení a nauce církevních Otců. Kněz je přirozenou součástí křesťanského společenství, ale jeho služba je mimořádná. Už během prvních staletích se formuje teologická nauka o kněžství a kněžském stavu, ale nezůstává pouhou naukou, ale má i praktický dopad v životě duchovního a jeho okolí. Kněz se stává garantem společenského řádu a s ním spojených hodnot. Viditelné odlišení kněze od ostatního společenství tak dostává i svůj symbolický rozměr. Aby byla zajištěna vnitřní kompetenční životaschopnost církve, musí se její členové podřídit autoritě. Tak vznikl princip tzv. stavovské hierarchizované uniformity, tzn. že viditelným způsobem je ukázáno postavení a pravomoci nositele (podobně jako v armádě aj.). Šířka problematiky stavovského oděvu kněžstva dnes vyžaduje nutnost mezioborového bádání. Práce se snaží na pozadí obecných dějin církve naznačit vývoj, kterým se ubírala nauka o kněžství a jeho úkolu v křesťanském společenství. Kněžský oděv zcela zjevně vypovídá o tom, jak byl kněz vnímán společností, církví (resp. církevním právem), ale i jak vnímal sám sebe. To vše je konfrontováno s dochovaným obrazovým materiálem a analýzou dochovaných oděvních součástí. Součástí práce je také rozsáhlá obrazová příloha, řazená chronologicky, ale zároveň zohledňující podstatné rysy církevního stavovského oblékání pro danou dobu nebo lokalitu (typ oděvu, materiál, barevnost). Obrazový materiál využívá nejenom reprodukce klasických děl (nebo jejich detailů), ale příležitostně i fotografie jednotlivých typů oděvů. Podobně jako v jiných studiích o dějinách odívání doplňují obrázky uvádějící texty, jež vysvětlují součásti oděvu vyobrazených osob.

Abstract

Clothing, its form, colours, way of use, etc. undoubtedly plays the most important role in the process of human nonverbal communication. The use of clothing is related to the experience of relevant cultural patterns that people use or vice versa "read" already quite subconsciously, since they express well what would otherwise be difficult to say in words. A very special system of meanings and messages of clothing characterizes the dress of religious leaders, in our cultural context, mainly the leaders of the Catholic Church. In terms of the current rapidly growing investigative interest in the history of clothing (whether according to seasons, professional groups or geographic areas) the estate

dress of Christian priesthood stands rather aside. It is caused also by the fact that within the overall history of clothing this subject represents a very specific group characterized by uninterrupted continuity, rich symbolism affirmed not only by the church regulations, but also by a local tradition. The Catholic Church views priesthood as an individual sacrament. This doctrine has a deep-rooted tradition and is theologically anchored in the Bible and the Church Fathers teachings. A priest is a natural part of the Christian community, but his service is exceptional. The theological teaching on priesthood and priestly estate formed as early as in the early centuries, nevertheless it did not remain a mere teaching, but it also had a practical impact on the life of a clergyman and his surroundings. The priest became the guarantor of social order and its associated values. Thus, a visible distinction between the priest and the rest of the community got even a symbolic dimension. To ensure the internal competency viability of the Church, its members must subordinate to the authority. So the principle of so-called estate hierarchized uniformity was established, i.e. the status and power of a wearer is visibly marked (similarly to armed forces, etc.). The subject of estate dress of priesthood is so broad that today it necessarily requires interdisciplinary research. This dissertation traces the ways in which the teaching on priesthood and priestly mission changed in the Christian community on the background of the general Church history. The priestly dress clearly communicates how a priest was perceived by a community, by the Church (or more precisely by the canon law), as well as how he perceived himself. All this is compared with extant visual material and analysis of surviving garments. The work contains an extensive chronologically arranged illustrated appendix that at the same time takes into account the essential features of the clerical estate clothing in given period or region (type of dress, material, colours). Visual material makes use of not only prints of classic art works (or their details), but also photographs of individual types of dress. Similarly to other studies of the history of clothing, illustrations are followed by captions explaining the parts of clothing of depicted persons.

Klíčová slova

kněžství – kněz – kněžský oděv – církevní hierarchie - kněžská kázeň – sutana – dějiny odívání – reprezentace církevní

Keywords

priesthood – priest – priestly dress – Church hierarchy – priestly discipline – cassock –history of clothing – adornments of clerical clothing

Výběr použitých literárních pramenů

Patrologia latina — Jacques P. Migne (ed.), *Patrologiae latinae cursus completus* 1– 221, Paris 1844–1864

Acta Sanctae Sedis 1 – 41 [1865–1908]

Acta Apostolicae Sedis 1 – 104 [1909–2012]

Michel ANDRIE (ed.), *Le pontifical romain au moyen-âge. Tome 3: Le pontifical de Guillaume Durand*, Città del Vaticano 1940

Michel AUBRUN (ed.), *Le Livre des Papes: Liber pontificalis (492–891)*, Brepols 2008

Fillippo BONANNI SJ, *La gerarchia ecclesiastica considerata nelle vesti sagre, e civili usate da quelli: li quali la compongono: espresse, e spiegate con le immagini de ciascun grado della medesima*, Roma 1720

Canones et decreta sacrosancti concilii Tridentini, Romae 1834

Girolamo CATENA, *Discorso della Berretta rossa da darsi ai Cardinali religiosi, dedicato al Cardinale Sfondrati, nipote di Gregorio XIV*, Roma 1592

Domenico GIORGI, *Gli abiti sacri del Sommo Pontefice paonazzi e neri in alcune solenni funzioni della Chiesa giustificati*, Roma, per Girolamo Mainardi 1724

Gaston CHAMILLARD, *Cultus clericalis, seu de habitu, tonsura, corona et superpelliceo Cleri, Secundum Sacros canones. Ce recueil de canons est attribué à Chamillard, de Gaston Chamillard*, Parisiis (?), 1654

Gaston CHAMILLARD, *De corona, tonsura et habitu clericorum. Studia et opera Gastoni Chamillard*, Parisiis, apud Greogorium Iosse 1659

Johann Caspar KRAUSE, *Dissertationem de colore sacro et speciatim vestitus sacerdotalis...*, Wittenbergae, Literis Mayeranis 1707

Michele Antonio LONIGO DE ESTE, *De vestibus summi pontificis et S.R.E. cardinalium: Delle Vesti purpuree et d'altri colori con quali v'adorna la dignità cardinalitia*, Venetiis 1623

Andrea DU SAUSSAY, *Panoplia Sacerdotalis; seu De venerando sacerdotum habitu, Eorumque multiplici munere at officio in Ecclesiae Dei Libri XIV*, Lutetiae Parisiorum 1653

Lodovico THOMASSINI, Thomassinus Ludovicus, *Vetus et nova disciplina ecclesiae*, Venetiis 1732

Literatura

Barbier de Montault, Xavier, *Le costume et les usages ecclésiastiques selon la tradition romaine I-V.*, Paris s. d.

Bernard BERTHOD, From papal red to cardinal purple: Evolution and change of Robes at the papal Court from Innocent III to Leo X, 1216–1521, in: *Robes and Honor: the Medieval World of Investiture*, New York 2001, s. 315–331

Bernard BERTHOD, Histoire de l'object liturgique, in: Odile BIANCO (ed.), *Les ornements liturgiques du cardinal Fesch*, katalog výstavy (Ajaccio, Palais Fesch, Musée des Beaux-Arts), Cinisello Balsamo–Milano 2008

Bernard BERTHOD / Pierre BLANCHARD, *Trésors inconnus du Vatican. Cérémoniel et liturgie*, Paris 2001

Klement BOROVÝ, *Úřední sloh církevní. Příruční kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*. Druhé rozmnožené vydání, Praha 1887

Martha BRINGEMEIER, Priester- und Gelehrtenkleidung: Tunica, Sutane: Schaub, Talar. Ein Beitrag zu einer geistesgeschichtlichen Kostümforschung. *Rheinisch-Westfälische Zeitschrift für Volkskunde*, Münster 1974

Marzia CATALDI GALLO, *Vestire il Pontefice dall'Antico Testamento a Papa Francesco*, Genova 2013

Alban CRAS, *La Symbolique du vêtement dans le Bible*, Paris

Yves DANIEL, Le Costume ecclésiastique dans le diocèse de Paris depuis de Concordat de 1801, in: *La Semaine religieuse de Paris* 1962, s. 717–772

Joseph Michael DELLO JACONO, *De habitu ecclesiastico. Dissertatio historico – critica* (Thesis ad lauream, Pontificio Ateneo Antonianum, Facolta di diritto canonico. Roma), Roma 1953

Lothar EBERMANN, *Das Schwarz der Talare: von einem der auszog, Priester zu werden*, Rudolstadt– Berlin 2010

Bernard J. GANTER, Clerical Attire. A Historical Synopsis and a Commentary, *Canon Law Studies*, 361, Washington 1955

La Sostanza dell'Effimero. Gli abiti degli Ordini religiosi in Occidente, katalog výstavy (Roma, Museo nazionale di Castel Sant'Angelo, 18. 1. – 31. 3. 2000), Giancarlo ROCCA (ed.), Roma 2000

Henry MCCLLOUD, *Clerical Dress and Insignia of the Roman Catholic Church*, Milwaukee – Wisconsin 1948

John Abel NAINFA, *Costume of prelates of the catholic Church according to roman etiquette*, Baltimore – New York 1908

James-Charles NOONAN, *The Church Visible: The Ceremonial Life and Protocol of the Roman Catholic Church*, Sterling 1996

Robert ROUQUETTE, Une centenaire: la soutane, in: *Études* (314), 1962, s. 32–48

Michele DE SANTI, *L'Abito ecclesiastico. Sua valenza e storia*, Ravenna 2004

Louis TRICHET, *Le costume du clergé: ses origines et son évolution en France, d'après les règlements de l'Eglise*, Paris 1986

Cordelia WARR, *Dressing for Heaven: Religious Clothing in Italy 1215–1545*, Manchester University Press 2010

Shrnutí

Po staletí se církevní život i oficiální ceremoniál proměňoval a vždy určitým způsobem zrcadlil světskou společnost. Je nesporné, že rozměr slavnostních obřadů kontinuálně propojující v symbolické rovině minulost s budoucností zanechává v každém, kdo je má možnost prožít hluboký dojem. Zjednodušuje se i vatikánský ceremoniál, ve kterém postupně mizí dnes už nesrozumitelné prvky, které sice v minulosti měly svůj význam, ale dnes už neodpovídají mentalitě současného člověka a jeho životním zkušenostem. Oděv kněze je stále odrazem skutečnosti, jak církev chápe samu sebe a své poslání ve společnosti. Změnila se společnost, změnila se církev, musel se změnit také kněžské šaty. Změny odpovídají ostatně tendencím, které zaznamenáváme i v civilní sféře, kde je rovněž patrný posun ve vnímání symbolické mluvy oblečení. Příslušná výpověď, onen *dress code*, je nadále pro člověka důležitý, stejně jako roste význam samotné nonverbální komunikace.

Dnešní člověk už neumí tolik číst v oné symbolické mluvě, která vznikala organicky po staletí a která je pro církev tak typická. Kněží sami se musí vrátit k pramenům svého povolání. Ke Kristu – živému kameni. Je nesporné, že kněžské povolání není ukryto v žádném vnějším znamení, v žádném oděvu. Stejně zřejmé je, že kněžský oděv ke kněžské službě patří. „*Prožívat kněžství v postmoderně je náročné a nevděčné, v mnoha směrech těžší, než v dobách, kdy bylo vše dané a stačilo naplňovat společenské a církevní normy. Ale je to zároveň kairos, možnost se vrátit k jádru a podstatě kněžství...*“

Publikační činnost

MARTINEK, Radek, Katalogová hesla (kasule s reliéfní výšivkou z Tovačova, kasule mariánská s kolínskými bortami z Tovačova), in: Hlobil, Ivo – Perůtka, Marek (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. Olomoucko*, katalog výstavy, Olomouc 1999, s. 575–577. ISBN – 80-85227-34-7

MARTINEK, Radek, katalogová hesla (kasule z Rohenic u Opočna, kat. č. 10, s. 46; kasule s výšivkou bolestné Panny Marie, kat. č. 24, s. 51–52; Soubor proboštských parament z Poděbrad, kat. č. 74, s. 74–75; Mešní souprava, kat. č. 112, s. 82–83), in: Hrubý, Vladimír - Panoch, Pavel (edd.), *Ke slávě Ducha. Sedm století církevního výtvarného umění v Královéhradecké diecézi*, katalog výstavy (Pardubice, Východočeská galerie, 20.12. 2002 – 31.8. 2004), Pardubice 2002. ISBN – 80-85112-39-6

MARTINEK, Radek, *Katedrála sv. Víta v Praze. Soubor liturgických oděvů z fondu katedrály*, rukopis pro Správu Pražského hradu. Nепublikováno.

MARTINEK, Radek, Historie, pořádání a uchovávání liturgických oděvů – parament, in: Martinek, Radek - Oppeltová, Jana a kol., *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů. Archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie*, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc 2008, s. 279–352. ISBN - 978-80-244-2134-6

MARTINEK, Radek, Paramenta královéhradecké katedrály, in: Hrubý, Vladimír – Němeček, Jiří (edd.), *Chrám sv. Ducha v životě města a v proměnách času. Katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008, s. 142–151. ISBN - 978-80-86472-38-6

MARTINEK, Radek, Liturgická roucha zhotovená přešitím z pánských oděvů z fondu státního zámku Žleby, in: Černá, Alena (ed.), *Sborník výzkumných prací. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze*, Praha 2009, s. 93–98. ISBN – 978-80-86516-31-8

MARTINEK, Radek, Divini cultus gratia paratum. Liturgický textil a bohoslužba v barokní Olomouci, in: Jakubec, Ondřej – Elbel, Martin (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620 – 1780*, sv. 2, Olomouc 2010, s. 484–488. ISBN – 978-80-87149-38-6

- tamtéž katalogová hesla (kasule fialová s vyšívaným pruhem, zelená vyšívaná kasule s motivy vinařských nožů s erbem kardinála Františka Dietrichsteina, kasule vyšívaná s aplikovanou dřevořezbou světce, velum na kalich s výšivkou květin, stříbrná kasule olomouckého dómu, červený pontifikální parament biskupa Karla z Liechtensteinu-Castelcornu, smuteční kasule

biskupa Braidy se stříbrnou výšivkou, kasule červená sametová s motivem Jazyka sv. Jana Nepomuckého ze Svatého Kopečka, Dalmatika s ověsky ze Svatého Kopečka, kasule červená vyšíváná s erbem kardinála W.Schrattenbacha, vyšíváná kasule s výjevem ze života sv. Karla Boromejského, kasule s naturalistickým vzorem s krajinnými výseky s erbem kanovníka Jiřího Jindřicha Mayera z Mayerswaldu, červená kasule s vyšívaným stříbrným pruhem s erbem kanovníka Jiřího Jindřicha Mayera z Mayerswaldu, pontifikální parament zvaný korunovační, mitra se zlatou výšivkou), celkem 15 hesel, s. 548–558.

MARTINEK, Radek, Karel Boromejský a idea „velkého úklidu“ v kostele. Příspěvek dějinám památkové péče v církvi, in: Dáňová, Helena – Mezihoráková, Klára – Prix, Dalibor (edd.), *Artem ad vitam. Kniha k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 553–561. ISBN – 978-80-86890-46-3

MARTINEK, Radek, Vytěsněno z paměti: Hra na mši aneb dětské hračky s církevní tematikou z přelomu 19. a 20. století, in: *Textil v muzeu / Dětský textil a textilní hračka. Sborník Technického muzea v Brně*, Brno 2012, s. 17–22. ISBN – 978-80-86413-92-1

MARTINEK, Radek, Paramenta oltáře a chrámových stěn. Textilní výzdoba chrámu v duchu Tridentského sněmu, in: *Textil v muzeu / Bytový a interiérový textil. Sborník Technického muzea v Brně*, Brno 2013, (v tisku).

MARTINEK, Radek, *Všechny barvy církve. Barevnost křesťanského oděvu a její význam v tradici západní církve*. Monografie k projektu Transkulturní komunikace, Katedra kulturních a náboženských studií PdF UHK, Hradec Králové 2013 (v tisku).

Výstavní projekty:

(námět expozice) *Cesta k dokonalosti. Expozice sakrálního umění z majetku kostela Nanebevzetí Panny Marie v Polné*. Spoluautorství expozice (s Kateřinou Křížkovskou) v rámci projektu Zpřístupnění Národní kulturní památky děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Polné pro potřeby cestovního ruchu 2009-2012.

(námět expozice) *Andělé na návrší – Hledání kříže. Námět expozice a výběr předmětů pro expozici sakrálního umění z majetku královéhradecké diecéze v bývalém piaristickém kostele Nalezení svatého kříže v Litomyšli* – v rámci projektu EU Revitalizace zámeckého návrší v Litomyšli, 2012.

(námět expozice) *Zvedám své oči k horám. Duchovní svět horníků i kutnohorských měšťanů 15.-18.století*. Projekt revitalizace a obnova interiéru chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře, 2011.

(Námět expozice, realizace, texty) *Důstojnost krásy. Liturgické textilie 17. – 20. století z fondu olomoucké katedrály*, Krypta dómu sv. Václava v Olomouci, 15.5. – 28.9. 2013; k tomu stejnojmenný tištěný výstup (12 s.)